Педагогічні науки

УДК 37.013.42

Шпильківська Іванна Олександрівна
студентка
Київського університету імені Бориса Грінченка
Шпильковская Иванна Александровна
студентка
Киевского университета имени Бориса Гринченко
Shpylkivska Ivanna
Student of the
Kyiv University to them Boris Grinchenko

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЙНО-ІГРОВОГО ЦИКЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ АДАПЦИОННО-ИГРОВОГО ЦИКЛА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ
PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ADAPTATION-GAME CYCLE IN PRIMARY SCHOOL

Анотація. *У даній статті розкрито засади впровадження Концепції Нової української школи в закладах загальної середньої освіти. Автором проаналізовано теоретичні і практичні аспекти педагогічних умов адаптаційно-ігрового періоду в початковій школі.*

Ключові слова: *Концепція Нової української школи, адаптаційно-ігровий період, гра, адаптація.*

Аннотация. *В данной статье раскрыто основы внедрения Концепции Новой украинской школы в учреждениях общего среднего образования. Автором проанализированы теоретические и практические*

аспекты педагогических условий адаптационно-игрового периода в начальной школе.

Ключевые слова: *Концепция Новой украинской школы, адаптационно-игровой период, игра, адаптация.*

Summary*. This article describes the principles of implementation of the Concept of the New Ukrainian School in General Secondary Education. The author analyzes the theoretical and practical aspects of the pedagogical conditions of the adaptation-play period in elementary school.*

Key words: *New Ukrainian school concept, adaptation-play period, game, adaptation.*

Постановка проблеми. Протягом багатьох попередніх десятиліть існування школи педагогічна наука та фізичний простір школи існували окремо, лише на початку XXI століття науковці та практики довели, що освітній простір постає як сукупність матеріальних та людських ресурсів, а також норм та стандартів освітньої діяльності. Концепцією «Нова українська школа» визначено пріоритетні завдання розвитку і виховання всебічно й гармонійно розвиненої творчої особистості, патріота, відповідального громадянина, здатного до ризику та інновацій, вмотивованого на самоосвіту і саморозвиток в умовах сучасності. Суспільство відчуває потребу в активному, творчому та цілеспрямованому вчителеві, який усвідомлює необхідність якомога швидшого створення освітнього середовища. Це зумовлює створення такого освітнього простору, у якому кожен учень зможе самовизначитися, реалізувати власні творчі здібності різноманітними засобами і способами під час діяльності.

У сучасній освітній практиці, поряд з формуванням знань і умінь, в число пріоритетних, включені цілі, пов'язані із загальним особистісним розвитком і збереженням психологічного здоров'я учнів. Суттєве

значення в їх досягненні має педагогічна підтримка першокласників в період адаптації до шкільного життя.

Успішність першокласника багато в чому залежить від того, наскільки дитина адаптується до нових умов життя в школі. В даний час актуальність проблеми обумовлена багатьма факторами:

- необхідністю створення умов для соціально-психологічної адаптації дітей до школи, їх соціально-моральний розвиток (згуртування дитячого колективу, пред'явлення дітям єдиних обґрунтованих і послідовних вимог, встановлення норм взаємин з однолітками і педагогом і ін.);
- значимістю підвищення рівня психологічної готовності дітей до успішного навчання, засвоєння знань, пізнавальному розвитку;
- важливістю адаптації навчальної програми, навантаження, освітніх технологій до вікових та індивідуальних психологічних особливостей, можливостей і потреб учнів (основні потреби: бути в безпеці, відчувати себе захищеним і отримувати задоволення від діяльності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе значення для осмислення характеру розвитку початкової освіти в Україні мають дослідження таких провідних учених, як Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Л. Коваль, Я. Кодлюк, С. Мартиненко, Л. Петухова, О. Савченко, С. Стрілець, І. Хижняк, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначення і обгрунтування педагогічних умов організації адаптаційно-ігрового періоду.

Виклад основного матеріалу. У сучасній освітній практиці, поряд з формуванням знань і умінь, в число пріоритетних, включені цілі, пов'язані із загальним особистісним розвитком і збереженням психологічного здоров'я учнів. Суттєве значення в їх досягненні має

педагогічна підтримка першокласників в період адаптації до шкільного життя.

Розвиток сучасного суспільства, обумовлений науково-технічним прогресом, вимагає єдності освітньо-виховного процесу, «цілісності і наступності системи освіти» з метою формування активної, творчої особистості, здатної до самостійного мислення, оцінки та дій. Саме це спонукало прийняття Закону України «Про освіту», про Нову українську школу (НУШ) [5].

Згідно з новим Законом України "Про освіту", метою початкової освіти є різнобічний розвиток дитини відповідно до її вікових особливостей, духовне і моральне виховання особистості, підготовка до наступного рівня освіти – базової середньої освіти (МСКО 2).

Закон передбачає певні кроки, пов'язані з оптимізацією організації навчання у початковій школі:

– циклічність – освітній процес може організовуватися за циклами, поділ на які здійснюється з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей;
– доступність – початкова освіта здобувається у закладі освіти за місцем проживання дитини (за необхідності органи місцевого самоврядування забезпечують підвезення до закладу освіти чи його філії), в сім'ї або за участю вчителя чи фізичних осіб, які здійснюють освітню діяльність;
– групування учнів – для здобуття початкової освіти діти (незалежно від їх кількості) одного або різного віку можуть бути об'єднані в один або в різні класи (групи), де освітній процес організовується одним чи кількома вчителями в найбільш зручній та доцільній формі для виконання стандарту початкової освіти;
– адаптивність – тривалість уроків у перших класах становить 35 хвилин, у других – четвертих класах – 40 хвилин з можливістю

обирати інші форми освітнього процесу і проведенням додаткових, індивідуальних занять та консультацій з учнями;

– автономність – держава гарантує академічну, організаційну і кадрову автономію закладів освіти.

З метою впровадження засад Нової української школи розроблено Концепцію, де окреслено організацію безперервного навчання упродовж 12-и років, а в початковій школі – за двома циклами (адаптаційно-ігровий і основний). У першому циклі (1-2 класи) пропонується організація навчання дітей "через діяльність, ігрові методи як у класі, так і поза його межами", що значно поліпшує здійснення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти [6].

У період упровадження Нової української школи однією з найактуальніших залишається проблема наступності. Успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у дошкільному віці, від рівня розвитку пізнавальних інтересів й активності дитини. Особливого значення наразі набуває проблема визначення загальних принципів наступності між ступенями освіти. Актуальність її розгляду викликана розривом наступності зв'язків у цілях і завданнях, змісті та методах, формах організації навчання.

Структурування змісту початкової освіти на засадах інтегративного підходу у навчанні є основною новацією у практиці діяльності 1-х класів закладів загальної середньої освіти є. Дидактичний зміст процесу інтеграції під час адаптаційно-ігрового періоду полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи.

Перші тижні навчання в 1-му класі є важливим етапом для створення в класній спільноті атмосфери довіри, прийняття, взаємозацікавленості, бажання слухати одне одного, висловлювати свою думку. Саме на цьому етапі закладаються основи для усної взаємодії учителя з учнями та учнів між собою. На нашу думку, багато уваги в

перший місяць вчителем повинно приділятися знайомству, коротким розповідям про власні захоплення, улюблені ігри тощо.

Автори Концепції НУШ пропонують тематичний інтегрований підхід, де кожен тиждень присвячений окремій темі. Наприклад, у вересні мають вивчатися такі теми: «Я - школяр/ школярка», «Наш клас», «Мої друзі», «Моє довкілля».

Ці теми є інтегрованими: їх вивчення передбачає і набуття предметних компетентностей, зокрема опанування граматичних та обчислювальних умінь, і формування наскрізних умінь, соціальних та громадянських компетентностей,.

До кожної з тем, за кожним із проблемних питань запропоновані різні види освітньої діяльності. Серед них інтерактивні заняття у парах та групах на умовах співпраці (кооперативне навчання), практика «ранкового кола», «щоденні п'ять», рефлексія та самооцінювання та багато інших форм та методів. Значну частину з них рекомендується проводити за межами класної кімнати - на свіжому повітрі, у русі. Важливим також є створення надійної основи для перетворення першого місяця періоду адаптації учнів, для опанування новим довкіллям, пізнання нового для себе, створення учнівської спільноти [3].

Визначення місця і ролі ігрової технології в освітньому процесі під час адаптаційно-ігрового періоду, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікації педагогічних ігор.

Для молодшого шкільного віку характерні яскравість і безпосередність сприйняття, легкість входження в образи. Діти легко втягуються в будь-яку діяльність, особливо, в ігрову. Вони самостійно організовуються в групову гру, продовжують ігри з предметами і з'являються не імітаційні ігри. Гра, будучи простим і близьким людині способом пізнання навколишньої дійсності, є одним з доступних шляхів до оволодіння тими чи іншими знаннями, вміннями, навичками [4].

У методичній літературі сьогодні багато окремих рекомендацій для вчителів, яким чином створювати умови для адаптації першокласників до шкільного життя. Однак сьогодні зростає число дітей, які вступають до школи, які не відвідують дитячих садків, з низькою підготовленістю до шкільного навчання, які мають проблеми в поведінці, з погано розвиненими комунікативними здібностями. Дана категорія дітей потребує особливого підходу. Для них потрібні не разові заходи з розвитку комунікативних або навчальних здібностей, а комплекс заходів, об'єднання зусиль педагогів і батьків щодо підтримки першокласників в період адаптації до шкільного життя.

Використання ігрових форм організації навчальної діяльності сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів, формування інтересу до знань, розвитку навчальної мотивації та ініціативи, прагненню до творчої діяльності. Крім того, використання ігрових форм навчання попереджає стомлення. При використанні дидактичних ігор вирішуються і виховні завдання, наприклад, виховання терпіння і терпимості, формування акуратності і вміння доводити розпочату справу до кінця. У груповій роботі – розвиток вміння працювати спільно, прислухаючись до думки інших учнів, терпимо ставлячись до критики на свою адресу, делікатно відгукуючись про помилки своїх товаришів; купуються навички публічних виступів, бажання і вміння домагатися поставленої мети.

Використання ігрових форм організації навчальної діяльності сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів, формування інтересу до знань, розвитку навчальної мотивації та ініціативи, прагненню до творчої діяльності. У грі він знаходить шляхи реалізації своїх здібностей, освоює нові види діяльності, виробляючи при цьому оптимальний алгоритм досягнення поставленої мети, вчиться контролювати свою діяльність і самостійно будувати траєкторію свого розвитку. Гра - своєрідний "лікар", який лікує апатію і низьку мотивацію, відособленість

і педагогічну занедбаність. Гра дозволяє дитині розкрити творчий потенціал, активізуючи ті сторони особистості, які при традиційній системі навчання "дрімають": уява, символьне мислення, комунікабельність. Учні в процесі гри йдуть від статичності в навчанні.

Ігрові технології, використовувані в навчанні і розвитку учнів 1-2 класів, дозволяють:

- проводити уроки в нетрадиційній формі;
- розкривати креативні здібності учнів;
- диференційовано підходити до оцінки навчальних компетенцій учнів;
- розвивати комунікативні навички учнів;
- забезпечувати вільний обмін думками;
- враховувати вікові психологічні особливості школярів;
- організовувати процес навчання в формі змагання;
- полегшувати рішення навчальної завдання; залучати всіх учнів в освітній процес;
- відчувати значимість результату для кожного учня окремо;
- практично закріплювати отримані знання;
- формувати мотиваційну сферу учнів;
- розширювати кругозір дітей;
- формувати навик спільної діяльності.

Ігрова діяльність має такі функції: розважальну, комунікативну, діагностичну, самореалізації, корекції, соціалізації.

Педагогічна гра під час адаптаційно-ігрового періоду виконує такі цільові орієнтації:

Дидактичну. Розширює кругозір, активує пізнавальну діяльність, формує необхідні вміння та навички, сприяє засвоєнню необхідного навчального матеріалу, дозволяє швидко перевірити результативність.

Розвиваючу. Сприяє розвитку уваги, пам'яті, мови, мислення, вміння зіставляти, знаходити аналогії, приймати оптимальні рішення.

Активується розвиток мотиваційної спрямованості навчальної діяльності, творчих здібностей, фантазії, уяви.

Виховну. Формуються певні позиції, підходи, моральні, етичні, світоглядні установки. Виховується почуття колективізму, і в той же час, яскравіше виражаються особистісні якості. Розвиваються навички комунікативності. Учень долучається до норм і цінностей суспільства, адаптується до умов середовища, навчається навичкам саморегуляції , стресового контролю, психотерапії.

Рекомендації по впровадженню і використанню ігрових технологій на уроках у початковій школі під час адаптаційно-ігрового періоду.

1. Ігрові форми навчання рекомендується вводити поступово – починаючи з простих, поступово ускладнюючи правила гри, форми її проведення.
2. На початковому етапі впровадження ігрових технологій в навчальний процес рекомендується використання коротких ігор - на 10-15 хвилин. Наприклад, для пробудження в учнів інтересу до предмета з перших уроків, пояснення матеріалу можна супроводжувати казками, ігровими ситуаціями, з яких запропонувати зробити логічний висновок.
3. Після освоєння простих правил гри можна переходити до складних ігрових форм для закріплення і узагальнення матеріалу по темі або розділу.
4. При впровадженні Концепції Нової української школи учні самі називають тему і мету уроку. Тут на допомогу вчителю знову приходить гра.
5. При підборі ігор необхідно враховувати вікові особливості учнів.
6. Дана технологія вдало поєднується з технологією критичного мислення, блокової методикою, технологією проблемного навчання.

Наявність ігрової діяльності в навчально-виховному процесі початкової школи є необхідною для навчання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти освітній процес у початковій школі організовується за циклами, з урахуванням вікових особливостей фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6-10 років. Перший цикл початкової освіти – адаптаційно-ігровий (1-2 класи); другий цикл – основний (3-4 класи). Це нововведення створює передумови поступового психологічно-комфортного переходу дитини від ігри до навчання, які є провідними видами діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Удосконаленню освітнього процесу у початковій школі під час адаптаційно-ігрового періоду сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачити динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності).

Організація освітнього процесу на принципах наступності, перспективності, врахування індивідуальних особливостей забезпечує всебічний гармонійний розвиток дитини.

У початковій школі в адаптаційно-ігровий період рекомендуємо вчителям дотримуватися наступних напрямків в роботі.

- використання здоров'язберігаючих технологій навчання;
- використання гри як засобу навчання;
- створення комфортних умов взаємодії в учнівському колективі;
- формування навчальних умінь у першокласників;
- розвиток комунікативних здібностей.

Література

1. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік / І. Бех, В. Вербицький // Освіта. 2017. № 50-51. С. 5.

2. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті / І. Біленко // Методист. 2017. № 2. С. 3-7.
3. Василенко Н.В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики / Н.В. Василенко // Завуч. Усе для роботи. 2017. 21-22. С. 36-73.
4. Василенко Н.В. Компетентнісний підхід у процесі вивчення окремих предметів / Н.В. Василенко // Завуч. Усе для роботи. 2017.№ 19-20. С. 28-30
5. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум / Н.В. Василенко // Управління школою. 2018. № 7-9. С. 24-33.
6. Короденко М. Нова школа – нові підходи / М. Короденко // Освіта України. 2017. № 43. С. 6.
7. Кущ О.В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір / О.В. Кущ // Педагогічна майстерня. 2018. № 4. С. 12-15.
8. Нова українська школа // Управління школою. 2017. № 34-36. С. 2-8.

References

1. Bekh I., Verbitsky V. Upgrading education: a focus on early age / I. Bekh, V. Verbitsky // Education. 2017. № 50-51. P. 5.
2. Bilenko I. Primary school in the context of innovative educational changes. Use of modern technologies, forms and methods in elementary education / I. Bilenko // Methodist. 2017. № 2. P. 3-7.
3. Vasilenko N.V. Competent Approach in Education: Implementation of Theory and Practice / N.V. Vasilenko // Head. All for work. 2017. 21-22. P.36-73.
4. Vasilenko N.V. Competence approach in the process of studying individual subjects / N.V. Vasilenko // Head. All for work. 2017. № 19-20. P. 28-30.

5. Vasilenko N.V. New Ukrainian School: Methodical Consilium / N.V. Vasilenko // School management. 2018. № 7-9. PP. 24-33.
6. Korodenko M. New school - new approaches / M. Korodenko // Education of Ukraine. 2017. № 43. P. 6.
7. Osh Bush New Ukrainian School: Pedagogical Freedom of Teacher, Safe School Space / O.V. Bush // Pedagogical workshop. 2018. № 4. P. 12-15
8. The New Ukrainian School // School Management. 2017. № 34-36. P. 2-8.